

VÅR REF. 07/02936-15
DERES REF.
Ark. P - Plansaker
235_ 238 Karmøy kom. _ Ro

INNVALGSTELEFON
+47 982 02 839
DERES DATO

VÅR DATO
24.4.2009

TELEFAX
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Universitetet i Oslo - Institutt for arkeologi,
konservering og historie
Postboks 1008 - Blindern
0315 OSLO

Dagfinn Skre

VEDRØRENDE SØKNAD OM DISPENSASJON ETTER
KULTURMINNELOVEN § 8 FØRSTE LEDD - FORSKNINGSGRAVING PÅ
AVALDSNES GNR/BNR 86/1 OG 86/5, KARMØY KOMMUNE, ROGALAND

Berørte kulturminner Id: 115870, 14711, 14711, 34379 og 115870

Vi viser til Deres søknad av 3.12.08 om tillatelse til å gjennomføre en forskningsgravning av kjente automatisk fredete kulturminner på Avaldsnes gnr/bnr 86/1 og 86/55, i Karmøy kommune, Rogaland. Videre vises det til tilråding fra Rogaland fylkeskommune (RFK) datert 19.12.09 og tilråding fra Arkeologisk Museum datert 24.02.09. Saken er oversendt som en søknad om dispensasjon etter lov om kulturminner (kml) § 8 første ledd, da forskningsgravninger gjennomført av andre enn rette myndighet i forhold til faglig og geografisk ansvarsfordeling ikke kan behandles i hht. kml. § 11 første ledd bokstav b.

Riksantikvaren har i saken hatt behov for skriftlige tilleggsopplysninger og har i brev datert 04.02.09 bedt Rogaland fylkeskommune redegjøre nærmere for noen aktuelle temaer. Rogaland fylkeskommune besvarte Riksantikvarens henvendelse ved brev av 16.02.09. Riksantikvaren har også i brev datert 18.03.09 bedt prosjektleder Dagfinn Skre presisere og utdype visse uklare punkter i søknaden. Skre har besvart vår henvendelse i brev datert 25.03.09.

Riksantikvaren har videre den 10.03.09 befart alle de omsøkte kulturminnene/kulturminneområdene på Avaldsnes sammen med prosjektleder Dagfinn Skre og Mari Østmo fra Forprosjekt/Kongsgårdsprosjekt Avaldsnes.

Innledningsvis ønsker Riksantikvaren å bemerke at vi ser det som viktig at det gjennomføres målrettede vitenskapelige forskningsundersøkelser for å fremskaffe ny kulturhistorisk kunnskap, og utvikle og utbedre metoder for påvisning av arkeologiske kulturminner. Vi vurderer det også slik at kulturminnene og kulturmiljøet på Avaldsnes innehar betydelig kunnskapspotensial mht. forskning på tidlig kongemakt og stormannsmiljøer fra både jernalder og middelalder. Området innehar også potensial for funn fra eldre perioder og har i tillegg en betydningsfull etterreformatorisk historie.

Postadresse:

Riksantikvaren
Dronningens gate 13
Postboks 8196 Dep
0034 Oslo
Tlf. 22 94 04 00

Besøksadresser:

Distriktskontor Øst
Oslo
Dronningens gate 13

Distriktskontor Sør
Lønsberg
Nedre Langgate 30 D

Distriktskontor Vest
Bergen
Dreggsallmenningen 1

Distriktskontor Nord
Trondheim
Kjøpmannsgate 12

A:8273

Kjente og ukjente kulturminner på Avaldsnes fra jernalder og middelalder innehar uomtvistelig gode muligheter for sammen med skriftelige kilder å gi ny kunnskap om områdets historie, og Riksantikvaren har stor forståelse for at det ønskes å igangsette et forskningsprosjekt i området med fokus på tidlig kongemakt. Vi anser også at prosjektleder Dagfinn Skre innehar nødvendig faglig og organisatorisk kompetanse og erfaring til å gjennomføre et slikt målrettet forskningsprosjekt.

Vi ser det også som positivt at Karmøy kommune, og lokalt næringsliv gjennom bl.a. økonomiske virkemidler gjør det mulig å iverksette denne typen forskningsprosjekter. Betydningen av slike prosjekter kan i tillegg til vitenskapelig verdi ha verdi i forhold til lokal næringsutvikling, forankring og identitet.

Norsk miljøpolitikk har imidlertid som bærende prinsipp at man skal ivareta kulturminneverdier og redusere tapet av bl.a. automatisk fredete kulturminner. Dette er et gjeldende nasjonalt resultatmål som må vurderes og legges til grunn både i forvaltnings- og forskningssammenheng.

Riksantikvaren har gjennom mange år vært tydelig og forutsigbar mht at kulturminneverdiene på Avaldsnes representerer en høy nasjonal og internasjonal verneverdi som må sikres et in situ vern. Denne tilnærmingen ligger til grunn for vår behandling av en rekke omsøkte tiltak i området; etablering av formidlingsbygget ”Nordvegen historiesenter”, ny parkering, utvidelse av kirkegården og bygging av nytt bårehus for å nevne noe. Resultatet av disse prosessene har bl.a. vært at noen kulturminner er blitt utgravd og fjernet, men gjennom gjeldende regulering er en overveiende del av kulturminneverdiene på Avaldsnes sikret vern gjennom regulering til spesialområde bevaring.

Kongsgårdsprosjektet, som innebærer en omfattende utgravning og fjerning av kjente og ukjente kulturminner på Avaldsnes, er begrunnet med at det anses som nødvendig å gjennomføre undersøkelsene i en stor skala for å kunne belyse prosjektets problemstillinger. Mulighetene for å kunne rekonstruere forhistoriske bosetningsmønstre over tid og organiseringen av en eventuell kongsgård, er i følge prosjektledelsen og andre forskere avhengig av at store arealer med kulturminner undersøkes.

Riksantikvaren vil ikke gå i mot en slik argumentasjon, men etter vår oppfatning må både forsknings- og forvaltningsprosjekter generelt baseres på en bredest mulig kunnskapsflate, før eventuelle inngrep i kulturminnene vurderes.

Normalsituasjonen for forvaltningsundersøkelser der kunnskapen om de berørte kulturminnene ikke er tilfredsstillende, er at det først gjennomføres en grundig arkeologisk registrering for å kartlegge dem (typer, antall, omfang, bevaringstilstand med mer). Først når tilfredsstillende registreringsdata foreligger, vurderes det om det skal gis dispensasjon for det omsøkte tiltaket. Eventuelle vilkår om arkeologiske utgravninger knyttet til dispensasjonen er nøye vurdert i forhold til de faglige problemstillinger som man ønsker å belyse gjennom slike granskinger.

I gjeldende forskningsundersøkelse oppfatter Riksantikvaren at registrerings- og utgravningsfasen innenfor de store bosetningsområdene for en stor del samkjøres, og at prosjektleder underveis vil avgjøre hva som skal graves og hva som ikke vil bli

undersøkt. En slik fremgangsmåte medfører at direktoratet som dispensasjonsmyndighet ikke vet hvilke kulturminner vi eventuelt gir dispensasjon for. I tillegg medfører metoden at det kommer til å skje inngrep i kulturminner som prosjektet vil la ligge igjen, med påfølgende uviss bevaringsstrategi. Riksantikvaren mener at en slik fremgangsmåte er uheldig med tanke på bevaring av et viktig referansemateriale for senere generasjoner med forskere.

Et stort forskningsprosjekt ved Universitetet i Oslo bør ha store muligheter for å involvere intern og ekstern fagkompetanse for å utvikle og utprøve ny teknologi og ta i bruk kjente ikke-destruktive metoder. Dette for å fremskaffe en bedre og bredere kartlegging av kulturminner som ikke er synlige på overflaten. Gjennom søknaden, prosjektplanen og skriftlige tilleggsopplysninger viser prosjektleder at prosjektet samarbeider med ulike fagfolk om slik kartlegging. Prosjektet har imidlertid ikke vist til noen plan som legger opp til systematisk bruk av kombinasjoner av slike ikke-destruktive metoder på alle de omsøkte inngrepsområdene. Isteden baserer man seg på resultater fra eldre undersøkelser og planer om ny kartlegging i noen utvalgte områder. En slik kartlegging skal foregå samtidig med utgravningene i området. Riksantikvaren mener at det erfaringsmessig har vist seg at kombinasjoner av ulike ikke-destruktive metoder gir et sikrere og bedre resultat, og at det finnes aktører bl.a. i Norge som i løpet av de siste årene har jobbet aktivt for å utvikle metodene for å gjøre dem mer egnet.

Søknaden bærer preg av at prosjektets omfang m.h.t. inngrep og areal er uavklart. Omfanget er ikke avgjort på forhånd, men vil bli avgjort fortløpende under arbeidets gang. Riksantikvaren finner det vanskelig å akseptere en slik "carte blanche"-løsning i et av Norges viktigste kulturminner som pr. i dag ikke er truet av noen form for inngrep.

Fjerning av overliggende masser og/eller delgravning av strukturer og kulturlag vil akselerere nedbrytningsprosessen i kulturminnene. Dagens bevaringsforhold versus bevaringsforholdene for gjenliggende strukturer som er blitt avdekket, er ikke utredet.

Riksantikvaren anser videre at det manglende samarbeidet mellom Kongsgårdsprosjektet og AM har betydning for gjennomføringen og resultatene av prosjektet. Direktoratet kan sette vilkår for et slikt samarbeid, men en slik løsning ansees imidlertid ikke som optimal og burde ikke være nødvendig.

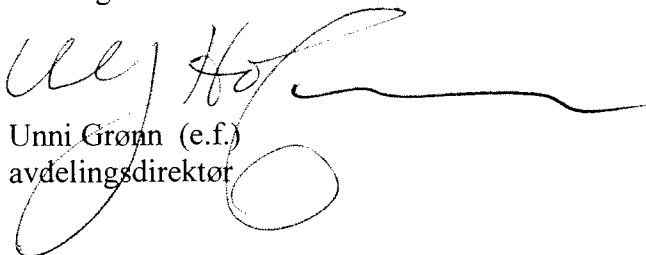
Videre finner Riksantikvaren det betenkelig å fjerne/avdekke et så omfattende vitenskapelig materiale i løpet av bare en toårs-periode. Man vil med dette utelukke framtidens forskere muligheten til å fremskaffe ny kunnskap og etterprøve prosjektets resultater. Samtidig har man mindre tid underveis til å bearbeide materialet, korrigere metoder m.m.

Riksantikvaren oppfordrer Forprosjekt/Kongsgårdsprosjektet Avaldsnes til å bruke mer tid på å fremskaffe grunnlagsmateriale og formulere en revidert søknad som i større grad er spisset og begrenset m.h.t. utgravningsareal. Vi ser det som vesentlig å få på plass nødvendige samarbeidsavtaler med AM, samt sikre bedre og bredere kartlegging av kulturminner som ikke er synlige på overflaten. En slik kartlegging bør gjøres ved systematisk bruk av kombinasjon av ikke-destruktive metoder.

Resultatet vil være utgangspunkt for å velge ut mindre områder for en selektiv og målrettet vitenskapelig undersøkelse som kan forsvares i forhold til vernehensynene i området. De fysiske inngrepene må reduseres og entydig avgrenses.

Vi vil med dette oppfordre til at søknaden om forskningsgraving på Avaldsnes omformuleres/justeres i tråd med de signaler og ønskemål direktoratet her har gitt uttrykk for. Dette som et ledd i prosessen fram mot vår endelige behandling av saken.

Vennlig hilsen

Unni Grønn (e.f.)
avdelingsdirektør

Ingrid Smedstad
seksjonssjef

Kopi til:

Universitetet i Stavanger -Arkeologisk museum, 4036 STAVANGER

Kulturhistorisk museum - Universitetet i Oslo, Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 OSLO

Rogaland fylkeskommune - Regionalutviklingsavdelingen - Kulturseksjonen,
Postboks 130 - Sentrum, 4001 STAVANGER

Karmøy kommune, Rådhuset, 4250 KOPERVIK